

सनदी कायदा 1833

- ईस्ट इंडिया कंपनीच्या सनदेचे आणखी 20 वर्षांसाठी नूतनीकरण करणारा 1833 चा सनदी कायदा ब्रिटिश संसदेत संमत करण्यात आला. औद्योगिक क्रांतीमुळे ग्रेट ब्रिटनमध्ये झालेल्या बदलांच्या पाश्चिमात्यीकरण हे घडले. ईस्ट इंडिया कंपनीचा सनदी कायदा, 1813 चे नूतनीकरण करण्यासाठी 1833 चा सनदी कायदा संमत करण्यात आला. औद्योगिक उद्योगाकडे पाहण्याचा सरकारचा दृष्टिकोन म्हणून लॅसेझ-फेअर ही संकल्पना स्वीकारली गेली. चहा आणि चीनबरोबरचा व्यापार वगळता व्यापारावरील कंपनीची मक्तेदारी लाइसेझ-फेअर आणि नेपोलियन बोनापार्टने स्वीकारलेल्या खंडीय पद्धतीमुळे संपुष्टात आली. आजच्या लेखात आपण Charter Act 1813 विषयी संपूर्ण माहिती बघणार आहोत.
- 1833 सालच्या सनद कायद्यामुळे ईस्ट इंडिया कंपनीची व्यावसायिक संस्था म्हणून असलेली कार्ये संपुष्टात आली; ती केवळ एक प्रशासकीय संस्था होती. या कायद्यात अशी तरतूद करण्यात आली होती की, भारतातील कंपनीचे प्रदेश 'in trust for His Majesty, His heirs, and successors' सरकारद्वारे शासित केले जाईल. 1833 च्या सनद कायद्याला भारत सरकार कायदा 1833 किंवा Saint Helena Act 1833 असेही म्हणतात.
- 1833 एमपीएससी नोट्सच्या सनद कायद्यावरील या लेखाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना आगामी राज्यसेवा परीक्षेसाठी सर्वकष पद्धतीने विषयाची तयारी करता येईल.

सनदी कायदा 1833 काय आहे?

- 1833 चा सनदी कायदा ही 1813 च्या सनद कायद्याची अद्ययावत आवृत्ती होती. या सनदेला फार महत्त्व होते, कारण ते संपूर्ण भारतावर ब्रिटिशांच्या वर्चस्वाचे द्योतक होते. या सनदेने बंगालच्या गव्हर्नर जनरलला भारताच्या गव्हर्नर जनरलमध्ये नियुक्त करण्यास प्रोत्साहन दिले होते या वस्तुस्थितीवरून हे दिसून येते
- सेंट हेलेना कायदा 1833, ज्याला सनदी कायदा 1833 या नावाने ओळखले जाते, तो ब्रिटनने भारताला जारी केला होता. या कायद्याला सेंट हेलेना कायदा 1833 असे म्हणण्याचे कारण असे की, सेंट हेलेना यांचे एक बेट होते, ते या कायद्याच्या अंमलबजावणीवर काढून घेण्यात आले.

सनदी कायदा 1833 MPSC Notes	
कोणी मांडला	ब्रिटिश संसद
सन 1833 च्या सनदी कायद्याचा उद्देश	त्यामुळे ईस्ट इंडिया कंपनीची व्यावसायिक संस्था म्हणून कार्ये संपुष्टात आली. या कायद्याने भारतातील कंपनीचे प्रदेश मुकुटाखाली ठेवण्याची तरतूद केली आहे.
त्याला असे सुद्धा म्हणतात	भारत सरकार कायदा 1833 किंवा सेंट हेलेना कायदा 1833.
सनदी कायदा 1833 गव्हर्नर-जनरल	लॉर्ड विल्यम बेंटिक
सनदी कायदा 1833 चे महत्त्व	भारताच्या ब्रिटिश वसाहतीला कायदेशीर मान्यता दिली. बंगालच्या गव्हर्नर जनरलला भारताचे गव्हर्नर जनरल बनवण्यात आले. नागरी सेवकांच्या निवडीसाठी खुल्या स्पर्धेच्या प्रणालीचा परिचय. भारतीय कायदा आयोगाची स्थापना झाली.
प्रभावित प्रदेश	भारतातील ब्रिटिशांच्या ताब्यातील प्रदेश

सनदी कायदा 1833: तरतूद आणि वैशिष्ट्ये

सनदी कायदा 1833 ची महत्त्वाची तरतूद आणि वैशिष्ट्ये खाली देण्यात आलेली आहेत:

- सनदी कायदा 1833 मुळे ईस्ट इंडिया कंपनीची व्यावसायिक संस्था म्हणून क्रिया संपुष्टात आली. EIC ही फक्त एक प्रशासकीय संस्था होती. कंपनीचे भारतातील प्रदेश सरकारच्या 'महामहिम, त्यांचे वारस आणि उत्तराधिकारी यांच्या विश्वासात आहेत' अशी तरतूद त्यात आहे.
- याने भारतातील ब्रिटिश वसाहतीला कायदेशीर मान्यता दिली आणि इंग्रजांना भारतात मुक्तपणे स्थायिक होण्याची परवानगी दिली.
- बंगालच्या गव्हर्नर-जनरलला भारताचा गव्हर्नर-जनरल बनवले आणि त्याच्याकडे सर्व नागरी आणि लष्करी अधिकार निहित केले. बॉम्बे आणि मद्रासच्या गव्हर्नरांनी त्यांचे विधायी अधिकार गमावले.
- लॉर्ड विल्यम बेंटिक हे भारताचे पहिले गव्हर्नर जनरल.
- संपूर्ण ब्रिटिश भारतावर गव्हर्नर-जनरलला कायदेविषयक अधिकार होते. कंपनीच्या नागरी आणि लष्करी व्यवहारांशी संबंधित बाबीदेखील गव्हर्नर-जनरल इन कौन्सिलद्वारे नियंत्रित केल्या जात होत्या.
- गव्हर्नर-जनरल कौन्सिलमध्ये चार सदस्य होते. चौथ्या सदस्याला मर्यादित अधिकार होते. पिट्स इंडिया ऍक्ट 1784 ने सुरुवातीला ते कमी केले होते.
- गव्हर्नर-जनरल इन कौन्सिलला ब्रिटिश, परदेशी किंवा भारतीय मूळ ब्रिटिश भारतीय प्रदेशातील सर्व लोक आणि ठिकाणांशी संबंधित कोणताही कायदा सुधारण्याचा, रद्द करण्याचा किंवा बदलण्याचा अधिकार होता.
- गव्हर्नर-जनरल सरकारला Government of India आणि परिषदेला India Council असे संबोधले जाईल.
- पूर्वीच्या सनदी कायदांतर्गत बनवलेल्या कायदांना Regulations असे म्हणतात तर सनदी कायदा 1833 अंतर्गत केलेल्या कायदांना Laws असे म्हणतात.
- सनदी कायदा 1833 ने भारतातील नागरी सेवकांच्या निवडीसाठी खुल्या स्पर्धेची प्रणाली सुरू केली. कायदाने असे नमूद केले आहे की भारतीयांना कंपनीच्या अंतर्गत कोणतेही स्थान, कार्यालय किंवा नोकरी ठेवण्यास प्रतिबंधित केले जाऊ नये.
- लंडनच्या हेली बरी कॉलेजने भविष्यातील नागरी सेवकांना प्रवेश देण्यासाठी कोटा तयार करावा, अशी शिफारस या कायदाने केली आहे.
- भारतीय कायदा आयोगाची स्थापना सर्व भारतीय कायदे संहिताबद्ध करण्यासाठी करण्यात आली, लॉर्ड मॅकॉले त्याचे पहिले अध्यक्ष होते.
- सनदी कायदा 1833 ने भारतातील ख्रिश्चन संस्थांच्या स्थापनेचे नियमन करण्यास मदत केली आणि बिशपची संख्या 3 वर शिक्कामोर्तब करण्यात आली. भारतातील ख्रिश्चन संस्थांच्या स्थापनेचे नियमन करण्याचाही प्रयत्न केला.
- या कायदाने भारतातील गुलामगिरी कमी करण्याची तरतूद केली. 1833 मध्ये ब्रिटनमधील ब्रिटिश संसदेने गुलामगिरी संपुष्टात आणली.

सनदी कायदा 1833: दोष आणि कमतरता

सनदी कायदा 1833 मधील काही दोष खाली देण्यात आलेले आहेत:

- सर्व अधिकार मद्रास आणि मुंबईच्या गव्हर्नर जनरलकडून हिसकावून बंगालच्या गव्हर्नर जनरलला देण्यात आले.
- अति-केंद्रीकरणाचे हे ओझे अनेकदा सरकारला परिषदेत टाळत होते की ते सार्वजनिक समस्या सोडवण्यासाठी वेळ काढू शकत नाहीत.
- कौन्सिलमधील सरकार संपूर्ण ब्रिटिश भारताच्या भूभागासाठी केवळ जबाबदार होते, म्हणून बहुतेक वेळा, त्यांना स्थानिक सरकारांच्या गरजा व्यवस्थापित करणे शक्य नव्हते कारण त्यांच्या बाजूने कोणतेही प्रतिनिधी नव्हते.

- या गैरव्यवस्थापनामुळे अध्यक्षीयांमधील दरी निर्माण होते आणि सर्वोच्च परिषदेने केलेल्या कायदांच्या बाबतीत ते निर्दयी बनू लागले.
- सर्वोच्च नेते - बंगालचे गव्हर्नर जनरल नेत्यांच्या कमतरतेमुळे दूरवरच्या प्रदेशांवर प्रभावी प्रशासनाचा वापर करू शकले नाहीत.
- मात्र, सर्व अधिकार एका हाताला देण्याच्या या कृतीमुळे निरंकुशतेची शक्यता वाढली.

सनदी कायदा 1833 MPSC परीक्षेत विचारले जाणारे प्रश्न

Que: सनदी कायदा, 1833 च्या संदर्भात, खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर नाही?

- A. बंगालचा गव्हर्नर-जनरल संपूर्ण भारताचा गव्हर्नर-जनरल झाला.
- B. कायदेशीर सल्लामसलत करण्यासाठी गव्हर्नर जनरलच्या कौन्सिलमध्ये 'कायदा सदस्य' म्हणून चौथ्या सदस्याचा समावेश करण्यात आला.
- C. कौन्सिल गव्हर्नर-जनरल यांना संपूर्ण भारतासाठी कायदे करण्याचा अधिकार देण्यात आला होता.
- D. कंपनीचे अधिकार पुन्हा 10 वर्षांसाठी वाढवण्यात आले.

Answer ||| D